

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
103 33 Stockholm

Ju.L5@regeringskansliet.se

Yttrande En översyn av lagstiftningen om företagsbot (SOU 2016:82)

Ekobrottsmyndigheten ser mycket positivt på den översyn som utredningen har gjort och de förslag som lämnas. Vi tillstyrker förslagen och ansluter oss till de redovisade bedömningarna, men vill lämna följande kommentarer utifrån de aspekter som kan få påverkan på Ekobrottsmyndighetens verksamhet.

Allmänna utgångspunkter (avsnitt 7)

Ekobrottsmyndigheten delar uppfattningen att företagsboten även fortsättningsvis ska ge uttryck för klander och inte också ha en vinsteliminierande funktion. En annan sak är att företagsboten ofta ingår som en viktig del i flera myndigheters brottsutbytesarbete, se exempelvis den myndighetsöverskridande strategin för brottsutbytesarbete i samverkan ”Myndighetssamverkan på brottsutbytesområdet” från november 2014. För Ekobrottsmyndigheten innebär detta bl.a. att yrkanden om företagsbot ingår i statistiken över brottsutbyte och att medarbetarna arbetar aktivt för att säkra egendom för betalning av företagsbot. Vi ser dock inget motsatsförhållande mellan detta synsätt och att företagsboten i första hand ska utgöra ett klander.

Ekobrottsmyndigheten anser, liksom utredningen, att systemet med företagsbot bör vara generellt tillämpligt. Vi delar även bedömningen att det finns skäl att, i ett annat sammanhang, se över om hur åklagarens skyldighet att föra talan om företagsbot ska vara utformad.

Straff eller särskild rättsverkan av brott (8)

Ekobrottsmyndigheten delar bedömningen att företagsbot även fortsättningsvis ska betecknas som en särskild rättsverkan av brott och inte som ett straff. En annan bedömning skulle enligt vår mening leda till omotiverat stora förändringar av dagens straffrättsliga principer. Det förhållandet att företagsbot sannolikt utgör straff i Europakonventionens mening ändrar inte denna bedömning.

Begränsningen till brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet m.m. (9)

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på att utrymmet för företagsbot utökas. En stor del av vår verksamhet handlar om att förebygga och utreda brott i näringsverksamhet. Vi ser ändå ett motiverat behov av att kunna ålägga juridiska personer företagsbot även med anledning av brott som har begåtts i utövningen av annan verksamhet än näringsverksamhet. Detta gäller

särskilt mot bakgrund av att exempelvis ideella föreningar är lättillgängliga som brottsverktyg då de står under begränsad kontroll.

Företagsbotens storlek (10)

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på förslagen om beräkning av företagsbotens storlek och på de överväganden och uttalanden som görs. Vi anser att utredningens förslag stämmer väl överens med den praxis som utbildats och att det är positivt att denna uttryckligen kodifieras på sätt som nu föreslås. Vi delar också bedömningen att större företags finansiella ställning bör få betydelse vid särskilt klandervärd brottslighet.

Förhållandet mellan företagsboten och det individuella straffansvaret (11)

Ekobrottsmyndigheten delar bedömningen att den särskilda åtalsprövningsregeln bör vara kvar.

Åklagarmyndigheten har i sitt yttrande (ärende ÅM 2016-469) lyft frågan om åtalsprövningsregelns tillämpning i fall där talan om företagsbot inte kan föras på grund av dubbelprövningsförbudet i Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Ekobrottsmyndigheten delar de synpunkter som framförts av Åklagarmyndigheten. Vi ser därför gärna att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet närmare utvecklas hur bestämmelsen bör tolkas i sådana fall. Vi vill i detta sammanhang också lyfta frågan om tolkningen av bestämmelsen i den situationen att talan om företagsbot inte kan föras för att en juridisk person har försatts i konkurs.

Ekobrottsmyndigheten delar bedömningen att frågan om straffkumulation i första hand ska beaktas genom företagsboten. Det bör dock noteras att det motsatta förhållandet gäller vid samordning av straff och skattetillägg (se bl.a. prop. 2014/15:131 s. 139 f.).

Vi ser positivt på förslaget om jämkning och/eller eftergift av företagsboten om företagets ägare döms till påföljd och den samlade reaktionen på brottsligheten skulle bli oproportionerligt sträng. Regleringen kring förhållandet mellan företagsboten och det individuella straffansvaret blir på så sätt mer tydligt och förutsebart och förhindrar också att en oseriös näringsidkare utan förmåga att betala en företagsbot vinner fördel av en personlig straffreduktion. Detta är en välkommen förändring bl.a. eftersom den redan i dag tillämpas av vissa domstolar, dock utan uttryckligt stöd i lag.

Ekobrottsmyndigheten delar bedömningen att utgångspunkten bör vara att både straff och företagsbot ska utdömas fullt ut (s. 234) och att jämkning och eftergift endast ska ske om den samlade reaktionen av brottet annars skulle bli oproportionerligt sträng. Vi delar också bedömningen att det är den som påstår att det finns förutsättningar att jämka eller efterge företagsboten som har bevisbördan för de omständigheter som ska ligga till grund för jämkning eller eftergift (s. 345).

Som framgår av betänkandet har praxis efter Högsta domstolens dom i NJA 2012 s. 826 utvecklats på ett skiftande sätt och rättsläget framstår därför som osäkert. En fråga som återkommit är om slutsatserna i NJA 2012 s. 826 ska tillämpas även när näringsidkaren är ett aktiebolag. Ekobrottsmyndigheten har mot bl.a. denna bakgrund gjort en granskning av

domar från 2016 och januari-februari 2017 där domstol har prövat yrkande om företagsbot. Resultaten redovisas i Delrapport från överåklagarens kansli – avseende företagsbot, mars 2017 (EBM2017-281). Av rapporten framgår bl.a. att företagsbot har utdömts i de flesta hovrättsdomar där frågan har prövats, men att rättspraxis behöver förtydligas. Vi ser mot denna bakgrund positivt på att det i betänkandet närmare utvecklas hur den föreslagna bestämmelsen om jämkning för företagets ägare är tänkt att tillämpas för näringsverksamhet i olika bolagsformer.

Vi delar bedömningen att det normalt inte bör komma i fråga att jämka eller efterge företagsboten med anledning av att en ägare till en juridisk person döms till påföljd för brottet. För brott begångna i aktiebolag bör detta bara kunna ske i undantagsfall och det är önskvärt att detta än mer förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. I betänkandet nämns bl.a. att jämkning kan bli aktuellt om bolagets ägare förlorar det kapital han eller hon investerat i bolaget. Detta bör utvecklas eftersom en företagsbot för ett fåmansbolag utan större tillgångar alltid, åtminstone i någon bemärkelse, innebär att insatsen i form av aktiekapital förloras. Uttalandet riskerar annars att leda till jämkning i större utsträckning än vad som får antas vara utredningens mening.

Övriga frågor (13)

Ekobrottsmyndigheten delar bedömningen att åklagare i stämningsansökan bör ange grunden för beräkningen av den yrkade företagsboten, men att detta inte behöver regleras i lag.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eva Håkansson. Kammaråklagaren Katarina Mörnstad har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Lena Lindgren Schelin deltagit.

Eva Håkansson

Katarina Mörnstad